

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА АДМІНІСТРАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 351.75: 351.754.2

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.31.04>

ДЕЯКІ СПОСОБИ ПРИПИНЕННЯ ПРАЦІВНИКАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПРАВОПОРУШЕНЬ НА ВУЛИЧНО-ДОРОЖНІЙ МЕРЕЖІ ТА ЗВІЛЬНЕННЯ ЗАРУЧНИКІВ ІЗ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ, ЗАХОПЛЕНОГО ЗЛОЧИНЦЯМИ

Бурангулов А.В.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри тактико-спеціальної
та спеціальної фізичної підготовки,
(Одеський державний університет
внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

Залєвська І.І.,

кандидат політичних наук,
викладач кафедри тактико-спеціальної
та спеціальної фізичної підготовки,
(Одеський державний університет
внутрішніх справ, м. Одеса, Україна)

У роботі приділено увагу вирішенню однієї з актуальних проблем у правоохоронній галузі – припинення правопорушень на транспорті та протидія злочинам, вчинюваних з використанням транспортних засобів. На основі аналізу наукових робіт низки вчених визначено предмет дослідження.

Проаналізовано сучасні спецзасоби, котрими користуються працівники поліції під час несення служби з охорони громадського порядку, уточнено обмеження щодо їх застосування згідно вимог чинного законодавства. Розкрито порядок дій поліцейських при передачі на вимогу злочинців транспортного засобу як елемента поліцейської операції.

Основними способами примусової зупинки чи блокування руху автомобіля з правопорушниками/заручниками є: 1) застосування системи блокування двигуна з дистанційним керуванням; 2) ведення вогню по колесах; 3) використання спецзасобів; 4) використання відповідних дорожніх знаків, шлагбаумів, перегородження проїзної частини та ін.

Тактика проведення правоохоронцями штурму автомобіля злочинців з метою їх затримання передбачає: 1) примусову зупинку і блокування автомобіля; 2) дії штурмової групи (атака автомобіля); 3) залучення снайпера на етапі переміщення злочинців до транспортного засобу; 4) створення сприятливих умов для роботи снайпера.

Розглянуто можливість захоплення злочинцями заручників у громадському транспорті, в автобусах терміналів аеропортів та пенітенціарного закладу при доставленні підозрюваних (засуджених) до приміщення суду. У дослідженні приділено увагу дотриманню заходів безпеки учасниками поліцейської операції як при наближенні правоохоронців до захопленого злочинцями транспорту, так і при його безпосередньому штурмі.

На основі розглянутих особливостей тактики блокування та примусової зупинки захоплених злочинцями транспортних засобів зроблено висновки про необхідність врахування керівником поліцейської спецоперації та її учасниками низки факторів, які можуть негативно вплинути на звільнення заручників: 1) особливості рельєфу місцевості, дорожня обстановка, присутність пішоходів; 2) обрання раціонального й безпечного способу блокування чи примусового затримання автомобіля правопорушників; 3) знищення злочинців як крайній захід за умов здійснення безпечного пострілу (пострілів) снайпера для життя та здоров'я заручників.

Ключові слова: правоохоронна діяльність, припинення правопорушення/злочинів, поліцейські, транспортні засоби, заручники, поліцейська операція, спецзасоби, блокування автомобіля, примусова зупинка транспортного засобу, заходи особистої безпеки.

SOME WAYS TO STOP ROAD OFFENSES BY THE NATIONAL POLICE OFFICERS AND RELEASE HOSTAGES FROM A VEHICLE CAPTURED BY CRIMINALS

Burangulov A.V.,
Candidate of Legal Sciences,
Associate Professor of the Department
of Tactical-Special and Special Physical
Training
(Odessa State University of Internal
Affairs, Odessa, Ukraine)

Zalevska I.I.,
Candidate of Political Sciences,
Teacher of the Department of Tactical-
Special and Special physical training
(Odessa State University of Internal
Affairs, Odessa, Ukraine)

The work focuses on solving one of the urgent problems in the law enforcement field – stopping traffic offenses and counteraction to crimes committed with the use of vehicles. Based on the analysis of the scientific works of a number of scientists, the subject of the research is determined.

The modern special equipment used by police officers during public order protection was analyzed, and the restrictions on their use in accordance with the requirements of the current legislation were clarified. The procedure for police officers' actions when transferring a vehicle at the request of criminals as an element of a police operation has been revealed.

The main ways of forcibly stopping or blocking the movement of a car with offenders/hostages are: 1) using a remote-controlled engine blocking system; 2) firing on wheels; 3) use of special means; 4) use of appropriate road signs, barriers, blocking the roadway, etc.

The tactics of storming the car of criminals by law enforcement officers with the aim of detaining them involves: 1) forced stopping and blocking of the car; 2) the actions

of the assault group (attacking the car); 3) engaging a sniper at the stage of moving the criminals to the vehicle; 4) creation of favourable conditions for the sniper's work.

The possibility of hostage-taking by criminals in public transport, in buses of airport terminals and penitentiary institutions during the delivery of suspects (convicts) to the court premises is considered. The study pays attention to the observance of security measures by the participants of the police operation, both when the law enforcement officers approached the vehicle seized by criminals, and when they directly assault it.

Based on the considered peculiarities of blocking and forced stopping of vehicles seized by criminals, conclusions are drawn about the need for the head of the police special operation and its participants to take into account a number of factors that can negatively affect the release of hostages: 1) features of the terrain, road conditions, the presence of pedestrians; 2) choosing a rational and safe way of blocking or forcibly detaining the offenders' car; 3) destruction of criminals as a last resort under the conditions of a safe sniper shot(s) for the life and health of the hostages.

Key words: law enforcement, stopping offenses/crimes, police officers, vehicles, hostages, police operation, special vehicles, vehicle blocking, forced vehicle stop, personal safety measures.

Постановка проблеми у загальному вигляді, її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Зростання загальної кількості транспортних засобів, що перебувають на сьогодні у власності фізичних та юридичних осіб, підвищення інтенсивності їх експлуатації на вулично-дорожній мережі неминуче призводять і до збільшення випадків порушень водіями Правил дорожнього руху [1], а також використання їх як засобу вчинення злочину. Так, за аналізом статистичних даних патрульної поліції, щорічно внаслідок ДТП гинуть чи отримують тілесні ушкодження різного рівня тисячі громадян (на прикладі 2022 року трапилося 18 628 ДТП із загиблими та травмованими, в котрих загинуло 2 791 особа та травмовано 23 145 осіб; це при тому, що в окремих регіонах (Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Харківська, Херсонська – *уточнено нами*) рівень аварійності суттєво знизився через тимчасову окупацію та ведення постійних бойових дій [2]).

Враховуючи вищезазначені фактори, а також тенденції підвищення злочинності з використанням автотранспорту проблема боротьби з правопорушеннями на транспорті стає все більш актуальною для діяльності підрозділів Національної поліції України (далі – НПУ) [3].

У злочинах терористичної спрямованості, при проведенні працівниками НПУ спеціальних поліцейських операцій по звільненню заручників, затримання та знешкодження злочинців у практиці правоохоронної діяльності в окремих випадках виникає необхідність у застосуванні таких методів та заходів поліцейського примусу, як блокування й примусова зупинка транспортних засобів правопорушників (в тому числі для звільнення громадян, яких вони захопили у заручники) [1; 4].

В умовах подальшого реформування МВС України, кадрового поповнення органів та підрозділів НПУ молодими працівниками, які не мають достатнього правоохоронного досвіду щодо дій в екстремальних ситуаціях з припинення злочинів, залишається маловивченим та потребує подальшої розробки питання щодо удосконалення тактики дій поліцейських підрозділів під час переслідування правопорушників, які залишають місце події на транспортних засобах та/або захопили заручників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Окремі аспекти вирішення піднятої нами проблеми припинення правопорушень на транспорті досліджувалася рядом вітчизняних вчених, зокрема,

у своїх роботах окремі її аспекти розглядали М. І. Ануфрієв, С. Є. Бутов, О. Ф. Гіда, С. М. Решко (порядок огляду транспортних засобів, примусове вилучення та затримання водія (правопорушника) [5, с. 277–282]); О. О. Подобний (сутність тактико-спеціальних операцій по затриманню озброєних злочинців та злочинців, які утримують заручників) [6, с. 90–93]; О. Т. Ніколаєв (шляхи підвищення ефективності боротьби з тероризмом) [6, с. 88–90]; Є. В. Іванов, В. А. Сягровець (протидія тероризму на транспорті) [7, с. 34–42]; Р. П. Позюбанов (блокування як спосіб дії у спецоперації з пошуку та затримання особливо небезпечних і озброєних злочинців) [7, с. 106–109], Г. Г. Губарев (пристрої примусової зупинки автотранспорту) [8, с. 119–126] та ін.

Разом з тим, вченими недостатньо уваги приділяється при розробці тактики припинення правопорушень на транспорті таким питанням, як: 1) уточнення дій безпосередніх виконавців поліцейської спецоперації під час проведення ними штурму автомобіля; 2) обґрунтуванню алгоритму оперативних заходів щодо здійснення примусової зупинки і блокування транспортного засобу із заручниками; 3) підвищення ефективності дій (злагодженості) штурмової групи; 4) дотриманню індивідуальних заходів безпеки поліцейських тощо.

Метою статті є дослідження деяких способи припинення працівниками поліції правопорушень на вулично-дорожній мережі та звільнення заручників з транспортного засобу, захопленого злочинцями. Для досягнення мети роботи вбачається за доцільне виконати наступні *завдання*: 1) узагальнити правоохоронний досвід в частині застосування поліцейськими спеціальних засобів для примусової зупинки транспортних засобів; 2) розкрити заходи попередньої підготовки автомобіля для його передачі на вимогу злочинців як елементу поліцейської спецоперації; 3) уточнити тактику дій поліцейських при звільненні заручників та безпечного затримання правопорушників в екстремальних умовах, ускладнених використанням злочинцями автомобільного транспорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою припинення руху транспортного засобу правопорушників працівники НПУ застосовують згідно вимог законодавства України наступні спецзасоби та фахові поліцейські методи: 1) патрульний транспорт зі спеціальними світловими сигналами; 2) шлагбауми, в тому числі автоматизовані; 3) світлофори; 4) тимчасові дорожні знаки «В'їзд заборонено», «Прізд без зупинки заборонено»; 5) зупинка регулювальником руху всіх транспортних засобів на дорозі визначеного напрямку; 6) використання табельної зброї; 7) спецзасоби для примусової зупинки з механічним проколюванням шин (засоби «Еж-М», «Діана», «Гарпун», «Бар'єр-2М», «Кактус», «Ліана», «Ліана-6000» тощо) та пристрої для дистанційного блокування роботи двигуна; 8) різного роду загороджувальні конструкції – загороди, бар'єри, ворота, дорожні блокератори (боларди), перегороджування дороги вантажними автомобілями чи іншими великоваговими транспортними засобами (бульдозерами, асфальтотрамбувальними катками, тракторами тощо) [3; 9].

Застосування більшості засобів примусової зупинки автотранспорту пов'язана з створенням ймовірної загрози для життя і здоров'я водіїв чи пасажирів. Тому забороняється використовувати такі засоби для зупинки наступного транспорту: 1) автомобілів, які перевозять людей, в тому числі й вантажних автомобілів; 2) автотранспорту дипломатичних, консульських та інших представництв іноземних держав; 3) мотоциколясок, мопедів, мотоциклів, моторолерів; 4) на гірських дорогах чи дорогах з обмеженою видимістю; 5) на залізничних переїздах, мостах, естакадах, у тунелях [8, с. 120–121]. В окремих випадках можуть проводитися підготовлені спеціальні поліцейські операції, складовими компонентами яких є переслідування правопорушників службовими автомобілями, спрямування їх на завчасно визначені (малолюдні,

з малою інтенсивністю руху тощо) ділянки дороги, блокування руху транспортних засобів злочинців декількома автомобілями поліції тощо [4].

Одне з основних правил проведення поліцейських спецоперацій зі звільнення заручників полягає перш за все у необхідності блокування («знерухомлення») інциденту. Заручниками можуть стати як пасажирів транспортного засобу при його протиправному заволодінні, так і раніше спеціально захоплені злочинцями громадяни, яких вони примусово поміщують у наданий їм автомобіль (використовують заручників як прикриття). При значній кількості заручників і (або) злочинців останніми можуть захоплюватися автобуси чи цей вид транспорту надаватися органами державної влади згідно вимог терористів.

Надання злочинцям транспортного засобу як елемент поліцейської операції. Керівнику поліцейської спецоперації в першу чергу необхідно чітко усвідомити її замисел, врахувати можливі об'єктивні фактори на випадок, коли злочинці вимагають надати їм певний вид транспортного засобу, та потенційні наслідки, до яких це може призвести. Якщо заручники утримуються у приміщенні, а успішність штурму поліцейськими будівлі викликає сумніви, то надання транспорту може бути виправданим кроком. Можливим є варіант, при якому злочинці не зможуть забрати з собою всіх заручників і тому вимушені будуть частину їх відпустити [4; 10].

Попередня підготовка правоохоронцями автомобіля для передачі його на вимогу злочинців. Як окремих варіант тактичних дій варто розглянути підготовку автомобіля в контексті наступного штурму. У випадку надання транспортного засобу на вимогу злочинців підготовка автомашини спецпідрозділом поліції передбачає наступні дії: 1) блокування бокових стекол у нижньому положенні; 2) виведення з ладу системи блокування дверей; 3) демонтаж дзеркала заднього виду; 4) встановлення системи дистанційного вимкнення двигуна; 5) розміщення в автомобілі шоккових або хімічних зарядів з дистанційним керуванням [10]. Це дозволить поліцейським непомітно наблизитися до транспортного засобу і швидко проникнути у салон автомобіля злочинців, зупинити автомашину у найбільш зручному для групи захоплення місці (у безлюдній місцевості). Інші способи, в тому числі заправка автомобіля невеликою кількістю пального, є менш ефективними [8, с. 119–126].

Тактика проведення поліцейськими штурму автомобіля. Якщо заради рятування заручників необхідно проводити захоплення автомобіля із злочинцями, то доцільно скористатися низкою базових тактичних прийомів, які довели свою ефективність у правоохоронній діяльності.

1. Примусова зупинка і блокування поліцейськими автомобіля з заручниками. Транспортний засіб зупиняється одним із способів: 1) застосування системи блокування двигуна з дистанційним керуванням; 2) стрільбою по колесах; 3) використанням спецзасобів для примусової зупинки автомобілів при врахуванні швидкості руху, стійкості автомобіля, кількості пасажирів, можливість об'їзду тощо [3; 9].

Штурм може плануватися у місцях, де водій-злочинець вимушений буде зупинитися, за необхідності дорогу блокують вантажним автомобілем чи іншим великогазовим транспортним засобом (скрепер, каток, трактором з причепом тощо). Зупиняти автомашину із злочинцем доцільно безпосередньо перед підйомом дороги або в місці з маскуючим укриттям для групи захоплення. При блокуванні автомобіля із заручником декількома транспортними засобами бажано перекрити дорогу спереду і ззаду, а також заблокувати двері (перекрити вихід злочинця з автомашини). За наявності тактичної переваги група захоплення зможе реалізувати свою мету [10].

2. Тактика дій штурмової групи правоохоронців при захопленні транспортного засобу. Після зупинки автомобіля із злочинцем поліцейська група захоплення повинна діяти

швидко, щоб не дозволити правопорушникові причинити заручнику шкоди. Якщо снайпери завчасно зайняли позиції поблизу місця примусової зупинки автомобіля, то за необхідності вони можуть негайно ліквідувати злочинця або будуть інформувати групу захоплення про порядок розміщення людей у машині.

Як правило, штурм виконується силами як мінімум шести правоохоронців: чотирьох членів групи штурму і двох допоміжних учасників, які допомагають проникнути в автомобіль, вилучити з нього злочинців або заручників. Перш ніж допомагати заручникам вибратися з автомобіля, необхідно спочатку вилучити з салону злочинців (за необхідності, провести їх знищення). Оскільки розбити автомобільне скло через його протиударні властивості досить складно, то допоміжні учасники штурму повинні бути оснащені відповідними знаряддями (наприклад, монтировкой, пружинним пробійником), котрі дозволять розбити скло, швидко очистити отвір вікна від осколків. У деяких штурмових групах її члени кріплять пробійники безпосередньо до стволів пістолетів-кулеметів, що дозволяє одразу після руйнування скла негайно брати злочинців під контроль.

2.1. *Проведення поліцейськими штурму автомобіля спереду.* Штурм автомобіля спереду здійснюється командою з шести поліцейських, в деяких спецпідрозділах поліції віддають перевагу виконувати ці дії силами восьми осіб. Тактичні дії полягають у використанні спецзасобів та (або) інструментів для відкривання вікон і дверей автомобіля [10].

2.2. *Тактика штурму працівниками поліції автомобіля злочинців ззаду.* Цей тактичний прийом застосовується, коли для вилучення злочинців або заручників з автомобіля потрібно перш за все відчинити двері салону. При цьому правоохоронці штурмової групи уважно контролюють дії правопорушників і готові відкрити вогонь при найменшому прояві їх агресії.

2.3. *Проведення поліцейськими штурму автомобіля злочинців з боку.* Атака на транспорт злочинців проводиться тоді, коли один бік автомашини блокований будівлею або іншою перешкодою (транспортним засобом поліції). Якщо потрібно вилучити злочинців або заручників з їх автомобіля, то ці дії проводяться з боку вільного доступу. При цьому до штурму підключається ще один правоохоронець групи забезпечення, який контролює заблокований бік автомобіля.

2.4. *Тактичні дії поліцейських щодо знищення небезпечного злочинця.* Необхідність ведення вогню по злочинцю, який знаходиться всередині автомобіля, може бути пов'язана із неможливістю подоланням правоохоронцями деяких перешкод (наприклад, тоновані бокові стекла потребують виконання пострілу через лобове скло автомобіля, хоча існують спеціальні прицільні пристрої, котрі дозволяють стріляти й через затемнені стекла; заручник може сидіти між двома злочинцями, що робить практично неможливим постріл снайпера збоку).

Із досвіду роботи груп захоплення силових структур деяких закордонних країн відомий прийом ведення вогню через дах автомобіля: правоохоронець застрибує на нього і стріляє у злочинця зверху вниз. У такій ситуації цей прийом може бути досить ефективним, але місцезнаходженням цілі повинно бути встановлено поліцейським з граничною точністю. Крім цього, наближаючись до автомобіля, члени штурмової групи повинні виключити можливість потрапляння під перехресний вогонь товаришів-правоохоронців.

2.5. *Особливості залучення снайпера при затриманні злочинців на транспорті.* Якщо злочинець (терорист) збирається помістити захопленого заручника (заручників) в автомобіль, то необхідно розглянути можливість завершення інциденту його (терориста – уточнено) ураженням точним пострілом снайпера або оперативним проведенням штурму в момент їх (злочинців із заручниками – уточнено) переміщення до

транспортного засобу. Навіть якщо снайперу дають команду на знищення злочинця, група захоплення повинна бути наготові до штурму [10].

При цьому потрібно пам'ятати, що під час вищезазначених дій правопорушник є особливо уважним. Враховуючи це, спецпідрозділи поліції часто використовують прийоми (тактичні дії), які спрощують завдання щодо знищення злочинця – 1) автомобіль може бути залишеним з виключеним двигуном і ключами від запалення на даху транспортного засобу з боку водія (снайперу вдасться провести прицільний постріл, коли злочинець потягнеться за ключами); 2) автомобіль може бути поставлено так, щоб снайпери могли вразити водія-правопорушника не тільки на шляху до автомобіля, а й через лобове або заднє скло транспортного засобу.

Захоплення заручників може відбутися й у громадському транспорті – рейсовому автобусі (міському, шкільному або міжміському), в автобусах терміналів аеропорту, у спецавтомобілях пенітенціарного закладу при доставленні підозрюваних (засуджених) до приміщення суду або ІТТ. Враховуючи високу ймовірність захоплення заручників з числа пасажирів (службових осіб) цих транспортних засобів, поліцейські штурмові групи відпрацьовують тактику і техніку захоплення відповідного виду транспорту.

Заходи безпеки при наближенні поліцейського до нерухомого транспорту із злочинцями. Під час несення служби у складі наряду автопатруля у випадку, якщо автотранспорт зі злочинцями нерухомий, працівникам поліції рекомендується дотримуватися таких заходів безпеки: 1) залишаючи службовий автомобіль, використовувати його як прикриття, поки правоохоронець не впевниться, що повністю контролює ситуацію (двигун машини не вимикати, а у темний час доби освітити фарами салон зупиненого автотранспорту); 2) не знаходитися між своїм та зупиненим автотранспортом (перебуванням під світлом фар свого автомобіля, злочинці мають змогу напасти чи збити працівника поліції, рухаючись назад); 3) підходити до автотранспорту лише тоді, коли другий працівник поліції вийде з автомобіля і буде готовий забезпечити вогневе прикриття напарника; 4) наближатися до транспортного засобу ззаду, з боку найближчих до водія дверей, не підходити впритул до капота та багажника, щоб не бути збитим автотранспортом злочинців; 5) оглянути через скло салон, впевнитися, що ніхто з пасажирів не ховається на підлозі; 6) перевірити, чи зачинена кришка багажника; 7) вийшовши з автотранспорту, знаходитися збоку від нього, щоб не отримати поранення при раптовому/швидкому початку руху під час переслідування; 8) не припиняти спостереження за пасажирами в салоні автомобіля, оскільки злочинці можуть застосувати зброю; 9) наказати водію вимкнути двигун із метою запобігання його втечі (усі переговори зі злочинцями вести за допомогою гучномовця або радіотелефону); 10) у темний час доби наказати водію включити освітлення салону; 11) при виведенні з автотранспорту водія та інших осіб, які знаходяться у ньому, необхідно подавати такі команди: «Заглушити двигун!»; «Нікому не рухатися! Всім залишатися на своїх місцях, інакше буде застосована зброя»; «Водію відчинити двері!» [11, с. 177-178].

З метою зниження ризику для працівників поліції, які здійснюють затримання злочинців на автотранспорті (заходи оперативних планів «Грім»/«Перехват»), необхідно регулярно проводити з правоохоронцями практичні заняття для оволодіння ними навичками керування транспортним засобом в екстремальних умовах, звертаючи особливу увагу на відпрацювання прийомів звільнення заручників [12, с. 16-18].

Висновки. Отже, розглянувши особливості тактики блокування та примусової зупинки транспортних засобів злочинців, можемо зробити наступні узагальнення.

1. Керівнику та виконавцям спецоперації необхідно враховувати значну кількість факторів на місці події, які можуть негативно вплинути на її проведення у процесі

звільнення заручників (рельєф місцевості, відсутність пішоходів, наявність зброї у злочинців тощо).

2. Враховуючи особливості місцевості та дорожньої обстановки, варто обирати один з найбільш раціональних й безпечних способів блокування (з одного, декількох чи з чотирьох боків одночасно) та примусового затримання автомобіля злочинця (застосування вогнепальної зброї, спецзасобів примусової зупинки тощо).

3. Знищення злочинців як крайній захід необхідно здійснювати тільки за умов, при яких забезпечується впевненість снайпера у безпечності пострілу (пострілів) для життя та здоров'я заручників.

Перспективами для подальших розвідок у даному напрямку можуть бути такі питання, як: 1) налагодження взаємодії підрозділів поліції з військовослужбовцями підрозділів НГУ, ДПСУ, ДСНС України, ДМС України під час припинення злочинів транскордонної злочинності; 2) протидія вищезазначеним злочинами у прифронтовій зоні; 3) розробка спеціальної тактики з протидії незаконному переміщенню мігрантів з використанням для цієї мети транспортних засобів тощо.

Список використаних джерел:

1. Про Правила дорожнього руху : постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306 (із змінами станом на 18.08.2023). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF/paran16#n16> (дата звернення: 16.09.2023).
2. Статистика ДТП в Україні за період з 01.01.2022 по 31.12.2022. URL: <https://patrolpolice.gov.ua/statystyka/> (дата звернення 16.09.2023).
3. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами станом на 02.08.2023). URL: (дата звернення: 19.09.2023).
4. Про затвердження Інструкції про організацію та порядок проведення поліцейських операцій з розшуку і затримання озброєних та інших осіб, які вчинили суспільно небезпечне діяння : наказ МВС України від 09.10.2017 року № 841 Дск.
5. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ : навч. посібник / Заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва та Є.М. Моїсеєва. Київ.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. 338 с.
6. Удосконалення тактико-спеціальної та бойової підготовки як фактор підвищення професійної майстерності працівників ОВС : матеріали всеукр. симпозиуму (Одеса, 6-7 червня 2007 року). Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. 108 с.
7. Актуальні проблеми бойової підготовки : матеріали круглого столу, 30 жовтня 2013 р., м. Одеса. Одеса: ОДУВС, 2013. 166 с.
8. Губарев Г.Г. Пристрої примусової зупинки автотранспорту: сучасний стан та перспективи розвитку. *Право і безпека*. № 2 (49). 2013. С. 119-126.
9. Про затвердження переліку та Правил застосування спеціальних засобів військовослужбовцями Національної гвардії під час виконання службових завдань : постанова КМУ від 20.12.2017 року № 1024. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1024-2017-%D0%BF> (дата звернення: 15.09.2023).
10. Тактика штурмових груп. URL: (дата звернення: 16.09.2023).
11. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції : навч. посібник / С.В. Албул, О.Т. Ніколаєв, О.І. Тьорло, Ю.Р. Йосипів та ін. Одеса; Львів: ОДУВС; ЛьвДУВС, 2018. 480 с.
12. Вайда Т.С., Кузнецов О.І. Ведення поліцейськими стрільби з автомобіля як елемент тактики боротьби із злочинцями: умови забезпечення безпеки правоохоронців. *Службово-бойова діяльність НГУ: сучасний стан, проблеми та перспективи (секція № 1: Оперативне мистецтво та тактика Національної гвардії)* : збірник тез доповідей наук.-практ. конф., 29 березня 2018 р., Національна академія НГУ. Харків, НАНГУ, 2018. С. 16-18.